

Jüri Talveti filoloogiline teekond: hispaaniakeelsest maailmast Eestisse ja tagasi

Rein Veidemann

Teesid: Artikkel esitab bio-bibliograafilise ülevaate luuletaja, esseisti, kirjandusteadlase, tõlkija ning õppejõu Jüri Talveti (s 1945) loomingulisest teest. Talveti kui erakordselt laiahaardelise loomingulise isiksuse panus hispaaniakeelse kirjandusruumi vahendamisel ja uurimisel Eestis on jätnud püsiva jälje. Tema viljeldava komparativismi keskmeks olev võrdlus ei piirdu üksnes võrreldavate objektidega, vaid viib põimumiste ja mõjutuste väljaselgitamisele ning uue sünteesini. Niisugune lähenemine võimaldab Talvetil esitada mitmeid eesti kirjanduskultuuri keskseid autoreid ja teoseid maailmakirjanduslikus kontekstis. Luuletajana esindab Talvet hingestatud intellektuaalsust, milles intertekstuaalsed osutused toimivad kultuuridevahelise sillana.

Märksõnad: hispanistika Eestis, võrdlev kirjandusteadus, süntees, semiosfäär

Siinse artikli pealkiri võib luua eksitava mulje Jüri Talvetist kui hispaaniakeelses maailmas olijast, sealt Eestisse ära käijast ning naasjast hispaania maailma. Võetagu seda siiski kui sissejuhatavat intriigi, sest pealkirja petlikule kujule vastupidiselt tahan kinnitada, et kõige vähem on Talvetis seiklejat või flanööri. Hoopiski pole ta pidetu kõikuja eri maailmade vahel. Talveti vaatepunkt maailmale ja missioon on loomult tsentripetaalne, piltlikult väljendudes mujalt maailmast keskpõrandale kokku kantud, „keskpõrandaks“ endaks aga sümbiootiline tervik kodust, perekonnast ja Eestist. Kujundliku võimenduse saab see näiteks küsimuses „kas sul viinamarju ka on?“ Talveti samanimelises luuletuses samanimelisest kogust (Talvet 2001: 21; 2014a: 126–127). Nii kostub telefonis Hispaanias konverentsil viibivat isa koju ootava kaheaastase tütre hääleke.

Mõisted „sümbioos“, „sümbiootiline tervik“, „süntetism“ on olulisel kohal Talveti elu-, kirjandus- ja kultuurikäsitluses, kuuludes mitte ainult epistemoloogilisse mõistevarasse, vaid ka, ning võib-olla isegi ennekõike esindades väärtussuhet. Selles mõttes mõjub programmiliselt 2002. aastal ajakirjas Akadeemia ja samal aastal ka inglise ja hispaania keeles ilmunud¹ artikkel „Lääs ja süntetismi väljakutsed“, milles Talvet leiab aja olevat „küps uueks sünteetilis-sümbiootiliseks diskursuseks, mis tiivustaks ühtviisi nii keskusi kui ka perifeeriat“ (Talvet 2002a: 998, vt ka Talvet 2005b: 23). Esimese sammuna sel teel näeb ta vabanemist „ühelt poolt keskuse üleväärsuskompleksist ja teiselt poolt perifeeria alaväärsustundest“ (Talvet 2002a: 998).

1 Vt Talvet 2002b, 2002c.

Semiootilises lähenemises on selline diskursus võetav kui binaarse struktuuri vahetumine ternaarsega. Ternaarse ehk kolmendsüsteemi tähtsust semiosfääri arengus oli kuulutanud Jüri Talveti kuulsamaid kolleege Juri Lotman juba 1992. aastal oma vaimseks testamendiks peetavas teoses „Kultuur ja plahvatus“: „Ternaarsed struktuurid säilitavad eelmise perioodi teatud väärtused, paigutades nad perifeeriast süsteemi keskmesse (Lotman 2001: 188, vt ka Veidemann 2014: 1762). Talveti arvates toetubki „kõikide aegade suur kirjandus“ sümbiootilisele alusele – mõistes sümbiootilisust kui kahe poole vastastikust sõltuvust, mis loob uue tasakaalu. Miguel de Unamuno soovitusena nõustudes leiab ta, et „tõelust ei tule mõelda ja tunda üksnes aju abil“, vaid ka meelte, hinge ja ihaga. See ongi Talveti meelest „kirjanduse ja kunstide – kui mitte filosoofia – tõelisim väljakutse.“ (Talvet 2014b: 72.) „Sümbiootilisuse“ juurde naaseb Talvet nii pikemas essees „Sümbiootiline kultuur. Mõtisklus U-st“ (2005), mis teatavale oponeeritavusele vaatamata on Cornelius Hasselblati meelest „suveräänne käsitus Euroopa kultuuri käekäigust“ (Hasselbaltt 2006: 670), kui ka „Kaasaegse mõtte“ sarjas ilmunud raamatus „Kümme kirja Montaigne’ile“. „Ise“ ja „teine“ lausa päädib „uue tasakaalu poole“ kulgemise manifestatsiooniga (Talvet 2014b: 168). Talveti eeskujudeks selles on Mihhail Bahtin ja Juri Lotman, kelle (kirjandus)kultuurilistes käsitlustes omandab võrdlus „kui sünteetilise kirjandusuurimise“ üks lähtekohti (Talvet 2005a: 96) kontseptuaalse tähenduse (samas, 101–105).

Emalolijale võib jääda hälbiv mulje ka siinse artikli pealkirjas mainitud „filoloogilise teekonnast“. Talveti üks eeskujudest-õpetajatest on Ain Kaalep, kes on talle 1999. aastal pühendanud luuletuse „Calderón Eestis“² (Kaalep 2008: 501), reageerides sel moel tunnustavalt samal aastal Talveti tõlkes ilmunud Calderóni draamale „Elu on unenägu“ – seitse aastat hiljem järgneb sellele Calderóni „Suure maailmateatri“ tõlge. Ehkki Kaalep ise väidab, et kuna kirjandus on keele erijuhtum, siis on ka luuletajaks olemine eeskätt filoloogiline tegu (Kaalep 1986: 362), leian siiski Talveti puhul sellele „filoloogilisele teekonnale“ vastavat kõige enam 1983. aastal ilmunud „Hispaania–eesti sõnaraamatu“, mille valmimist oli siinkirjutajal võimalik lähedalt näha 1970. aastate lõpus külaskäikudel Tartus, Talveti Lepiku tänaval asunud kodus. Rida-realt, märksõna-märksõnalt sõnaraamatu teiste autorite kogutud aine läbi vaatamine, parandamine ja täiendamine paistis tookord tõepoolest mingi teekonnanana, koguni rööbikliku palverännakuna korraga kahes keeles, hispaania ja eesti keeles. Talvet ise on küll enda ning teiste Arthur-Robert Hone’i õpilaste töö vilja hinnanud tagasihoidlikkusest asjaarmastajalikuks, lootes siiski selle saavat aluseks „tulevastele laiendatud-täiendatud sõnaraamatutele“ (Talvet 1995: 21). Nüüdseks ongi ilmunud sõnaraamatust juba kaks täiendatud trükki (1999, 2010).

2 Ain Kaalepi kommentaari luuletuse sünniloole vt Kaalep 2008: 579–580.

Talveti elutöö muus osas tuleks aga rääkida ja kirjutada ikkagi tema vaimsest ja spiraalsetest teekonnast, milles „filoloogiline“ – eesti, hispaania, katalaani keelte kõrval olulisena ka inglise keel – moodustab alhoovusliku aluskihi, aga toimib järgnevalt lävena eesti enda ja teiskeelsetesse kirjanduskultuuridesse. Kõik, mis sellele rajatud, väärib sügavat imetlust: Talveti ajastu Tartu ülikooli maailmakirjanduse õppetoolis alates tema professoriks valimisest 1992. aastal; võrdleva kirjandusuurimise Talveti-koolkond koos selle juurde kuuluvate rahvusvaheliste konverentside, Eesti Võrdleva Kirjandusteaduse Assotsiatsiooni ning mitmekeelse teadusajakirjaga *Interlitteraria*; Talveti esinduslikud eestindused mitmetest kirjandustest; tema valgustuslik ja samal ajal hingestatud esseistika; Talveti mõtte- ja luulelooming ning, mis eriti rõhutamisväärne, eesti kirjanduse uurimine, selle tähtteoste ning autorite töstmine maailmakirjanduslikku valgusesse.

Selles mõttes ongi sümptomaatiline, et Talveti kui kirjandusteadlase *opus magnum*'iks kujunes 2012. aastal ilmunud monograafia Juhani Liivi luulest (Talvet 2012), mille eel-, kaas- ja järeltekstideks on uued ja avastuslikudki Liivi luuleraamatud (Liiv 2007a, 2010), samuti inglise-, hispaania- ja itaaliakeelsed valimikud ning järelsõnad neile (Liiv 2007b, 2013, 2014, 2015). Eesti õpetlastest luuletajate-tõlkijate galeriis on Talveti suurteks eelkäijateks Gustav Suits, Johannes Semper ja Ants Oras. Viimatinimetatuid koos Aleksander Aspeliga on Talvet vaadelnud kui teerajajaid maailmakirjanduse vahendamises Eestisse (Talvet 2005b: 345–371). Vahetum seos on Talvetil aga tema sõbra Ivar Ivaskiga. „Mõista „perifeeriat“ kui laiemat tervikut – mis suures vaimuloos pole vähem tähtis kui „keskus“ – nii võtab Talvet kokku Ivaski missiooni luuletaja, vaimuinimese ning eesti kirjanduse maailma teadvusse vahendajana (Talvet 2003: 524). See kehtib ka Talveti enda hingelis-vaimse teekonna kohta. 2005. aastal ilmunud poole tuhande leheküljeline artiklite ja esseede kogu kannab poeetiliskontseptualistlikku pealkirja „Tõrjumatu äär“, osutades piiriületuste paratamatusele ning piiri läheduses oleva või piirolu enda mitmetähenduslikkusele. „Möödaniku suurimad kirjanikud on eranditult „semiosfäärilised“ või ka „semiootilis-sümbiootilised“ loojad, sest nende looming paikneb arvukatel piiridel,“ kirjutab Talvet mitmes keeles ilmunud käsitluses „Autor ja kunstiloome“ (Talvet 2011: 122). Talveti enda käsitluste fookuseeritusest piiri fenomenile annab tunnistust kas või „piiri“ ja „ääre“ sagedus artiklite-esseede pealkirjades (näiteks „Väikekultuuride eriseisund. Uuenev äär“; „Sajandilõpu aeg. „Piiri“ valgustamine“; „„Mälu“ ja „piiri“ kultuur“; „Piiridel eksleja“ Miguel de Unamunost) ning terve alapeatüki üldistusena „Maagiline „piir“: maagilisest realismist ja tellurismist (ladina-ameerika) proosas“ (Talvet 2005b).

Talveti mõttemaastikul teoloogiliselt häälestatud viibija võib koguni Jumalas endas hakata nägema mitte niivõrd absoluutset keset, kui võrd omnipotentse piirolu maagilist kehastust. „Avada, kombata, mõistatada tähendusi“, „mõtelda tähenduse enda üle“, minna eesti keeles ühemõttelisest „märgist“ „tähtede ambivalentse juurde“ – nii juhatab Talvet sisse oma kirjandusfilosoofiliste tööde seni mahukaima kompendiumi. Ja lisab, nüüd juba

endas ka luuletajat kaasates: „Märke märgatakse enamasti päevavalguses, kuid nad sünnivad suurema tõenäosusega öises tähtede kumas. Mitte ainult märgid, vaid just tähendused, taevatähtede osundused – mida me kirjatähtedes üritame matkides uuesti kokku panna – et neist oma teekonnal vähemalt ajutist pidet leida.“ (Talvet 2005b: 5.)

Talveti teekond keeltes ja kirjandustes, milles tema „Montaigne'i kirjade“ vaimus võiks samuti näha „ise“ ja „teise“ põiminguid ning nende sünteesi filosoofias kui mõttekunstis, algas hiljemalt sõjaväeteenistuse aegu aastatel 1964–1967 Nõukogude armees, niisiis ruumilis-vaimses perifeerias, et mitte öelda koguni teispooluses, kus hispaania keele omakäelisest õppimisest sai hingelise pideme ja mahajäänud Eesti kõrval ka uus kese. Ülikoolis inglise keelt ja kirjandust õppides leidis Talvet endale teejuhiks Arthur-Robert Hone'i, mehe, kes armastuse ajal oli sattunud Tartusse ning tähistab ülikooli humanitaaria lähiajaloo paljude jaoks õnneliku juhust.

Nüüd võis Talveti alanud misjoniteekond jätkuda mitmes harus, tõlkides, tõlgitavaid autoreid portreeterides ja kirjandusteadlaseks valmistudes, mida esimesena kroonis 1981. aastal väitekirjana kaitstud, tookord selli- (*resp* teaduste kandidaadi), aga nüüdses akadeemilises mõõtkavas kahtlemata mestripabereid väärinud uurimistöö (*resp* doktoritöö) hispaania „kuldse ajastu“, 16.–17. sajandi kelmiromaanist. Selle tulemused peegelduvad artiklites „Tormeze Lazarillo“ ning „Barokkesteetika „Guzmán de Alfaraches““ (Talvet 1995b: 42–71). Sellest Talveti eluperioodist on siinkirjutajal meenutada mõneruutmeetrilist tuba Tartu kesklinna perimeetrile jääva Kitzbergi tänav 1 ühiskorterist, Talveti toonasest ülimalt askeetlikust kodust, mis samal ajal raamatute kuhjatusega meenutas Jorge Luis Borgese „Paabeli raamatukogu“. Oletan, et just selles tikutoosisuuruses ruumis võis Talvet esmalt kogeda, vastandina meie enda kehalisele-ajalisele piiratusele, vaimu-universumi piiritust ja tsüklilisust, nagu koges seda Borgese raamatukogu elanik, mis hiljem vormus tal kujundiks maailmakirjandusest ning ühtlasi uskumuseks. Saatesõnas „Hispaania vaimule“ tunnistabki Talvet, „et tõeline vaim ilmub just elu sügavusest [---] loob ennast üha, ega lase end seetõttu „kokku võtta“ lõplikuna või definiitsena“ (Talvet 1995: 9).

Talveti tõlkeraamatu debüüdiks on „1898. aasta põlvkonna“ noorima esindaja Ramon Gómez de la Serna „Gregeriid“ (1974), millele järgnes kohe peruulase, 2010. aastal Nobeli kirjanduspreemia pälvinud Mario Vargas Llosa kahe jutu „Pühapäev“ ja „Kutsikad“ tõlge (1975). Vargas Llosa on Eestis nüüdseks esindatud mitme romaaniga, ajaliselt kaugema klassiku de la Serna loomingust on eesti keeles loetav lisaks näpuotsatäiele gregeriidele – Gómez de la Serna loodud gregeriide koguarv ulatub kümne tuhandeni! – „El Greco“, geniaalse kunstniku biograafia, mis ilmus Ain Kaalepi ja Asta Põldmäe tõlgituna 1990. aastal.

Juba gregeriide eessõnas ilmutab end Talveti kunsti-ideaal: elu nähtumuse ja kujutluse sümbioos, mis kolmkümmend aastat hiljem ilmunud pihtimuslikus essees „Sümbiootiline kultuur: mõtisklus U-st“ (Talvet 2005a) omandab universaalse mõõtme. „Ajalugu ei ole esile tõstnud ühtki tõeliselt suurt kunstiteost, milles jäägitult absolutiseeruksid või vastanduksid

elu nähtumus ja kujutus,“ kirjutab Talvet saateks Gómez de la Sernale, „teine toitub esimesest ja esimene teiseta on vaene“ (Talvet 1974: 11). Kui gregeriid, need mööduva kinnipüüdmiseks mõeldud ülimalt väikesed sõnakunstimolekulid kujutavadki endast mässu etableerunud väljendusvahendite vastu, lagundades klišeid ja skeeme, siis Talveti sõnul võitlevad nad „ikkagi pigem universaalsuse kui hermetismi, pigem asjade ja looduse humaniseerimise kui elu irdamise eest“ (samas).

Enne tõlketeoseid, mida nüüdseks on kogunenud kahekümne ringis, vahendas Talvet alates 1970. aastast mitmeid Lääne autoreid ajakirjanduses. Ta on seda jäänud tegema siiani, eeskätt ajakirjas Akadeemia. Esmaseks platvormiks oli Talvetile aga ajaleht Tartu Riiklik Ülikool, mille kirjandustoimetajana aastatel 1972–1973 ta avaldas tõlkeid ja kirjutas ülevaateid ülikooli tõlkevõistlustest, kuuludes nende žüriidesse. Esimesel, 1970. aastal välja kuulutatud ülikooli tõlkevõistlusel pälvis Talvet, siis veel inglise filoloogia IV kursuse üliõpilane, Octavio Pazi proosapala „Minu elu lainega“ tõlke eest II auhinna (toonases vääringus 20 rubla, võrdluseks, tavaüliõpilase kuustipendium oli 35 rubla).³ Sama aasta ülikoolilehe veergudel tutvustab ja tõlgib Talvet Rafael Alberti ja Miguel Hernándezi loomingut. Mitmed Talveti tõlgetest, nagu näiteks 1972. aasta 14. jaanuari numbris ära trükitud kuubalanna Loló de la Torriente (1907–1985) maagilis-ekspressiive novell ühesilmalisest tüdrukust, kes uputab enda vägistaja, on jäänud siiani eksootiliseks ilmumiks eesti kirjandusväljal. Talveti esimene reis hispaaniakeelses maailma viiski ta kõigepealt hoopis Ladina-Ameerikasse, Kuubasse, kuhu pääses stažöör-õppejõuks 1979–1980. Aastakümneid hiljem jagub Talvetile pikemaid ja lühemaid retki mitmetesse ilmakaartesse otsekui mõnele proovireisijale. Seda ta piltlikult öeldes ongi, sest Läände või Itta, kuhu Talvet ka ei lendaks, konverentsidele või luulefestivalidele, kaasas on tal eesti kirjandus, naastes Eestisse aga uued sillapead sihtmaade luuletajate või kirjandusuurijate sulest.

Talveti luulest suur osa ongi sündinud reisel, niisiis vahe- või piiripealsusel, mis mõjuatanud nende motiivistikku, kujundiloomet, toonud tema luulesse rohkesti ajalis-ruumilist intertekstuaalsust.⁴ Ja ometi, selles tekstide vahelises dialogis otsib Talvet sünteesisivat

3 Tõlkevõistluse kokkuvõttes märgib toonane žürii esimees, keeleteadlane ja ülikooli eesti keele kateedri dotsent Aino Valmet, et „raske tekst oli Jüri Talveti käe all leidnud üldiselt originaalile vastava poeetilise laadi ka eesti keeles“ (Valmet 1971). Tekst on leitav Octavio Pazi luule seni ainsaks jäänud tõlkevalimikus „Alati on olevik“ (1984). Talveti kõrval on teisteks tõlkijateks Ain Kaalep, Asta Põldmäe ning Jaan Kaplinski.

4 Graham Allen on „intertekstuaalsuse“ kui mõiste kujunemis- ja kasutamissoos osutanud selle kahele, mõneti vastandlikule poolele. Ühelt poolt väidetakse igasugune tekst olevat intertekst (teiste tekstide jälg või vihje teisele tekstile), mis seab küsitavaks algupärase teksti olemasolu; teiselt poolt rõhutatakse intertekstuaalsuse all dialoogilisust („häälte“ paljusust) ühe suveräänse ja niisiis ka algupärase teksti raames (Allen 2000: 1–7). Talveti

alget, mis oleks suurem üksikkomponentide summast. Kujukas näide sellest on Talveti poeetiline sõnalooime. Debüütokogu „Äratused“ (1981) avab programmiline poeem „Luum“, mis, nagu autor oma mahukas luulevalimikus „Eesti eelegia ja teisi luuletusi“ (2014) viidete osas selgitab, „sündis inglise murdesõna „luve“ (armastus) ja ladina sõna „lumen“ (valgus) juhuslikust ühendusest armastuse kui valguse ja kirkastuse tähistajana“ (Talvet 2014a: 360). Teisisõnu, tegemist on poeetilise sünonüümiga kirkastavale armastusele. Oluline seejuures on hetkelise kokkupuute, sünapsi rõhutamine. Piiri- ja vahepealsus, juhuslikkus, millest saab vääramatu paratamatus – kõik need seisundid korduvad variatiivselt nii Talveti luules kui ka mõtteloomingus.

Talveti vaimseks koguduseks on eksistentsialistid. Kuid mitte Søren Kierkegaardi ängile ega ka Friedrich Nietzsche dionüüsoslikule, mehekesksele ekstaasile toetuvalt, vaid juba Montaigne'i kriteeriume silmas pidades ning 20. sajandil eeskätt Miguel de Unamuno ja seejärel Albert Camus' ning Jean-Paul Sartre'i mõtteid-hoiakuid omaks võttes. Essees „Lääs ja süntetismi väljakutsed“ kõlab see nii:

Lähtudes Montaigne'i kriteeriumist ja kaotamata silmist Euroopat ja Läänt nende tervikus, tundub, et kõigi XX sajandi filosoofiliste voolude seas on üksnes eksistentsialism selgeimal viisil suutnud õhtumaale sisendada tundlikkust, mida Montaigne'i antud tähenduses võiks määratleda voorusena. Sellepärast, et eksistentsialistliku diskursuse idu ise on võõrandamult seotud individuaalse olemasoluga. (Talvet 2005b: 16.)

Miguel de Unamuno raamatu „Inimeste ja rahvaste traagilisest elutundest“ järelsõnas võrdleb Talvet selle 20. sajandi suurima, baski päritolu hispaania mõtleja elumõistmist teise suure hispaania mõtleja José Ortega y Gasseti inimesekäsitlesega. Too on nimelt järeldanud, „et inimese eristav tunnus on otsing, endatäiustamise iha, ning ülim siht – kultuur kui kõrgeim teadvus“. Unamuno puhul tulevat lihtsalt see otsing asendada agoonia mõistega, ning kultuur Jumalaga. (Talvet 1996: 372.)

Niisiis näeme Talvetis ühtlasi teejuhti hispaania vaimu juurde. Aga nagu ta kirkastavas armastuses ühendas inglise murdesõna ladina tüvega ning sai selle tulemusena eestikeelse tähistaja, nõnda sünteesib Talvet otsekuu alkeemik Euroopa kahe perifeeria, hispaania ja eesti kultuuri elemente üheks uueks, ainult talle omaseks käekirjaks.

Talveti luuleloomingu *opus magnum*'is, Estonia hukule 1994. aasta oktoobris pühendatud „Eesti eelegias“, milles hingekellana kordub „See ei saanud ju tõi olla“, leiab Talveti eksistentsiaalne sõnum otse hümnilise finaali: ehkki toimunu tundub võimatu või üksnes haihtuva unenäona, meie olemine sellest ei katke, ei katke nii kaua, kuni me suudame paluda endalt, „kes me võtame ennast vastu, õrnust (rohkem kui nime), armastust (rohkem kui verd), valgust (rohkem kui luid)“ (Talvet 2014a: 94).

luule esindab just seesugust intertekstuaalsust.

Nõnda võib öelda, et Talveti teekond, ääristagu seda mistahes juhused või tõusku sellele teele mistahes takistused, manifesteerib vaibumatut liikumist elu- ja vaimuilma täiuse poole.

Kirjandus

Allen, Graham 2000. *Intertextuality*. London, New York: Routledge.

Hasselblatt, Cornelius 2006. Kaeblemise kultuur. – Keel ja Kirjandus, nr 8, lk 669–670.

Kaalep, Ain 1986. Täpsusest ja muust. Korrespondentsintervjuu Ain Kaalepiga. – Keel ja Kirjandus, nr 6, lk 361–363.

Kaalep, Ain 2008. Muusad ja maastikud. Luuletusi aastaist 1945–2008. Tallinn: Tänapäev.

Liiv, Juhan 2007a. Tuulehoog löi vetesse. Koost J. Talvet. Tallinn: Tänapäev.

Liiv, Juhan 2007b. Meel paremat ei kannata. Valik luulet eesti ja inglise keeles. Koost J. Talvet, tlk J. Talvet, H. L. Hix. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Liiv, Juhan 2010. Oh, elul ikka tera on. Mõttesalmid. „Killud“. Koost J. Talvet. Tallinn: Tänapäev.

Liiv, Juhan 2013. *Snow Drifts, I Sing: Selected Poems*. Toim J. Talvet, tlk J. Talvet, H. L. Hix. Toronto, Buffalo, Berkely, Lancaster (U.K.): Guernica Editions.

Liiv, Juhan 2014. *La nieve cae, mi voz canta*. Tlk A. Artero Navarro, A. Lázaro-Tinaut. Madrid: Ediciones Xorki, 2014.

Liiv, Juhan 2015. *Rondine, dove hai preso il tuo grido?* Koost J. Talvet, tlk J. Talvet, P. Mattei. Roma: Superstripes Press. Gattomerlino.

Lotman, Juri 2001. *Kultuur ja plahvatus*. Tallinn: Varrak.

Talvet, Jüri 1974. Saateks. – Ramon Gomez de la Serna, Gregeriiad. Valinud ja hispaania keelest tõlkinud Jüri Talvet. („Loomingu“ Raamatukogu, nr 2). Tallinn: Perioodika, lk 5–11.

Talvet, Jüri 1995. *Hispaania vaim*. Tartu: Ilmamaa.

Talvet, Jüri 1996. *Unamuno modernsus*. – Miguel de Unamuno, Inimeste ja rahvaste traagilisest elutundest. Tartu: Ilmamaa, lk 364–378.

Talvet, Jüri 2001. *Kas sul viinamarju ka on?* Tartu: Ilmamaa.

Talvet, Jüri 2002a. Lääs ja süntetismi väljakutsed. – Akadeemia, nr 5, lk 986–1004.

Talvet, Jüri 2002b. *Europe and the Challenge of Synthetism*. – (Multiple) Europe: Multiple Identity, Multiple Modernity. Ed. by M. Spiridon. Bucarest: University of Bucarest, pp. 283–303.

Talvet, Jüri 2002c. Occidente ante los retos de una nueva síntesis. – Debats, No. 77, p. 8–21.

Talvet, Jüri 2003. Ivar Ivask kirjanduse tundjana. – Ivar Ivask, Tähtede tähendust tunda. Tartu: Ilmamaa, lk 523–535.

Talvet, Jüri 2005a. *Sümbiootiline kultuur*. Mõtisklus U-st. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Talvet, Jüri 2005b. *Tõrjumatu äär*. Tartu: Ilmamaa.

Talvet, Jüri 2011. *Autor ja kunstiloome*. – Kõnetav kultuur. Koost R. Veidemann, koost ja toim Ö. Kepp. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, lk 115–127.

Talvet, Jüri 2012. *Juhan Liivi luule*. Monograafia. Tallinn: Tänapäev.

Talvet, Jüri 2014a. *Eesti eeleegia ja teisi luuletusi*. Tartu: Ilmamaa.

Talvet, Jüri 2014b. *Kümme kirja Montaigne'ile*. „Ise“ ja „teine“. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Valmet, Aino 1971. Tõlkevõistlus on lõppenud. – Tartu Riiklik Ülikool, 9. aprill.

Veidemann, Rein 2014. Jüri Talveti sümbiootiline mõte. – Looming, nr 12, lk 1782–1784.

Rein Veidemann – kirjandusteadlane, ajakirjanik ja kirjanik. 2001–2005 Tartu Ülikooli eesti kirjanduse õppetooli juhataja ja korraline professor, 2005–2010 Tallinna Ülikooli eesti kultuuri korraline ja 2010–2015 erakorraline professor, alates 2016. aastast emeriitprofessor. Jakob Hurda nimelise preemia laureaat kultuurivalgustusliku tegevuse eest 2016. aastal. Peamised uurimissuunad: eesti kirjandus, eesti kultuuri semiootika, eesti kultuuri tüvitekstid.

E-post: rein.veidemann[at]tlu.ee

Jüri Talvet's Philological Journey: from the Spanish-speaking World to Estonia and Back*Rein Veidemann***Keywords:** Spanish studies in Estonia, comparative literary science, synthesis, semiosphere

The article presents a bio- and bibliographical overview of the creative work of Jüri Talvet (born in 1945) – a poet, essayist, literary scholar, translator and university professor. The creative scope of Talvet is exceptionally wide and his decades-long contribution to the mediation and exploration of the Spanish-speaking literary space in Estonia has left permanent traces. The comparative method cultivated by Talvet does not border merely on the literary texts considered but lead to the establishment of reciprocal impact and a new level of synthesis. Terms such as “symbiosis”, “symbiotic unity” and “synthesis” play an important role in Talvet’s contemplations of life, literature and culture; they are not only part of his epistemological ‘toolkit’ but also represent a relation of value.

In the semiotic approach such discourse may be viewed as the replacement of binary structure with a ternal one, a change elaborated already by Talvet’s most famous colleague Juri Lotman in 1992 when his intellectual testament *Culture and Explosion* was published: “Ternal structures retain certain values of the previous period by shifting them from the periphery into the centre.” For Talvet “the greatest literature of all times” has a symbiotic basis. Talvet’s approach to different literary cultures has enabled him to present several central authors of Estonian literary culture and their work in the context of world literature. One of the most outstanding results of such process is the re-discovery and re-conceptualization of the personality and the creative work of Juhan Liiv. Talvet’s method follows the theories of Mikhail Bakhtin and Juri Lotman, the essays of Michel de Montaigne’ and the 20th century existentialists Miguel de Unamuno, Albert Camus and Jean-Paul Sartre.

Talvet’s “philological journey” is reflected best in his compilation and editing of the Spanish-Estonian Dictionary that was published in 1983. The other part of Talvet’s oeuvre is his mental and spiritual journey in which the philological undercurrent layer formed in Estonian, Spanish, Catalan and also in English performs as a threshold into literary cultures in the Estonian and other languages of the world. Everything based on it deserves deep respect: Talvet’s time as the lecturer and since 1992 the professor of world literature at the University of Tartu, his school of comparative literary research, founding of the Estonian Association of Comparative Literature together with international conferences and multi-language scholarly journal *Interlitteraria*; his essays carried by the ideas of enlightenment and spiritualism; his creative philosophical and poetic work, and his noteworthy research of Estonian literature highlighting the best creative works and their authors within the framework of world literature. From this aspect it is symptomatic that Talvet as a literary scholar completed his opus magnum in 2012, when the monograph on Juhan Liiv’s poetry was published. In the gallery of great Estonian learned men, poets and translators, the great predecessors of Talvet are Gustav Suits, Johannes Semper and Ants Oras. The intellectual affinity between Talvet and his friend Ivar Ivask is even more intense. “To understand “periphery” as a wider unit that is no less important from the intellectual aspect than the “centre”” – this is how Talvet summarises Ivask’s mission as a poet, an intellectual and the mediator of Estonian literature in the consciousness of the world (Talvet 2003: 524). This applies also to Talvet’s own spiritual and intellectual journey. In 2005, a collection of articles and essays of more than five hundred pages

carries a poetic title *The Irrefutable Border* (*Tõrjumatu äär*), referring to the inevitability of crossing borders and multiple meanings of the proximity of the border.

In Estonian poetry Talvet has positioned himself as a spiritually intellectual poet where intertextual manifestations act as an intercultural bridge. Yet the initial source of tension forming the basis of his imagery is still an individual's emotionally experienced life. It corresponds to Talvet's conception of genuine spirituality that "emerges from the depth of life [---] creates itself anew, does not let itself be "summarised" as complete or definite."

Rein Veidemann – literary scholar, journalist and writer. 1998–2000 University of Tartu, Professor and Head of the Department of Estonian Literature, 2005–2015 Tallinn University, Professor of the Estonian Institute of Humanities, Professor Emeritus since 2016. Award of National Culture of Jakob Hurt in 2016. Main research areas: Estonian literature, semiotics of Estonian culture, core texts of Estonian culture.

E-mail: rein.veidemann[at]ut.ee